

*Események, rendezvények***Meddig ér a takarónk? A magmaképződéstől a litoszféraformáló folyamatokig**

(Beszámoló a 6. Kőzettani és geokémiai vándorgyűlésről)

**Beszámoló
a pécsi Tisia Konferenciáról**

A Magyarhoni Földtani Társulat Dél-Dunántúli Területi Szervezete és az Alföldi Területi Szervezete, az MTA Pécsi Akadémiai Bizottság X. sz. Föld- és Környezettudományok Szakbizottság Földtani és Bányászati Munkabizottsága, valamint a Magyar Geofizikusok Egyesülete rendezte meg a Tisia Konferenciát 2015. február 27–28-án Pécsen, a Laterum Hotelben.

A szervezésben oroszánrészt vállalt DÁLYAY Virág, a területi szervezet titkára, akire különösen nagy teher nehezedett, miután HÁMOS Gábor, területi szervezetünk elnöke, a rendezvény másik ötletgazdája néhány héttel korábban súlyos autóbalesetet szenvedett. A tudományos ülést elsősorban a Mecsekérc Zrt., továbbá a Geo-Log Kft., a MÉRCE Bt. és a Geomega Kft. támogatta. A színvonalas konferencia-kiadványt DÁLYAY Virág és SÁMSON Margit szerkesztette. A 61 résztvevő ötvenegy szerzőtől 18 előadást hallhatott.

Az első plenáris előadásban HORVÁTH Ferenc a tőle megszokott lendületességgel és élvezetes stílusban a Tisia-koncepció kialakulását és fejlődését, majd a legújabb geodinamikai eredményeket, illetve kérdéseket tárgyalta. Ezt követően MAJOROS György ismertette a Tiszai-egység szerkezetéről kialakított új fejlődéstörténeti modellt. M. TÓTH Tivadar a Tisia metamorf aljzatának kutatásában elért új eredményeket mutatta be — nem specialistikák számára is élvezetes módon.

Az egység fiatalabb, permo-mezozoos dél-alföldi képződményeit és a korrelációs lehetőségeket ismertette VARGA Andrea, majd a szerkezeti egységet lefedő pannóniai képződmények kutatásának egyik új eredményéről SZTANÓ Orsolya számolt be. Ezután négy blokkban, igen változatos témakörökben hangzottak el előadások: új geofizikai (KISS J. és mtsai.; BERNÁTH és mtsai.), rétegtani (CSÁSZÁR és mtsai.; TARI & STRAUSS; RAUCSIK & VARGA; SEBE és mtsai.), ásvány-kőzettani (KISS és mtsai.; MÁTHÉ & VARGA; MÉSZÁROS és mtsai.), szénhidrogénföldtani (VETŐ; KISS és mtsai.), ősföldrajzi (TARI; MÁTHÉ & VARGA) és tektonikai (MAROS & KOROKNAI) eredményekről hallhattunk, azokat földtörténeti keretbe ágyazva. Az előadásokat hozzászólások, viták kísérték, leginkább talán TARI Gábor előadása pezsdítette fel a légkört, aki jura ősföldrajzi térképén a Tiszai-egységet a „már megszokottól” lényegesen eltérő helyzetben ábrázolta.

Az első nap beszélgetéssel fejeződött be, ahol pohárköszöntőjében CSICSÁK József a Mecsekérc Zrt. igazgatója üdvözölte a kezdeményezést, a résztvevőket, és köszönte meg a szervezők munkáját.

A konferenciát M. TÓTH Tivadar zárta, kiemelve annak eredményességét, és mindjárt javaslatot is tett a program folytatására: két év múlva Szegedre várják a témakörben új eredményeket bemutató előadókat és az érdeklődőket.

KONRÁD Gyula

A Szegedi Tudományegyetem Ásványtani, Geokémiai és Kőzettani Tanszék és a Magyarhoni Földtani Társulat közös szervezésében 2015. szeptember 10–12. között Ópáloson (Páuli) került megrendezésre a 6. Kőzettani és geokémiai vándorgyűlés (Wine Princess Balla Géza Pincészete, Ópálos, Románia). Az előző évek növekvő részvételi tendenciáját követve ebben az évben is 50 fölött volt a résztvevő hazai kutatók, PhD és egyetemi hallgatók száma. A rendezvény szakmai sikeréhez, illetve hangulatához hozzájárult az is, hogy a kőzetan és a geokémia határterületeinek (pl. ásványtan és ásványkémia, archeometria, szénhidrogén-kutatás) képviselői előadásaikkal színesítették a programot.

A csütörtök délelőtti megnyitót és köszöntőt (SZTE ÁGK képviseletében: M. TÓTH Tivadar; MFT képviseletében: BAKSA Csaba) követően a plenáris nyitóelőadás a bazaltos magmaképződéssel foglalkozott (HARANGI Szabolcs és mtsai., MTA–ELTE Vulkanológiai Kutatócsoport). A bemutató didaktikus módon tekintette át a bazaltos magmák keletkezésének elméleti hátterét, majd a vulkánkitörés mechanizmusának rejtjelmeibe kalauzolta a hallgatókat. Ezt követően a rendkívül széles palettát képviselő előadások 4 szekcióban folytak csütörtökön és szombaton, amelyek során számos hazai egyetem és kutatóintézet képviselője mutatta be az aktuális projektekhez kapcsolódó tudományos eredményeit (összesen 18 előadásra és — WEISZBURG Tamás révén — egy könyvbemutatóra került sor). A konferencia programját 27 poszter, illetve az azokhoz tartozó rövid (2–3 perces), lényegre törő, „reklám” jellegű poszterbemutató előadás egészítette ki.

A Vándorgyűléshez kapcsolódó kirándulás hagyományosan a második napon történt (vezetők: PÁL-MOLNÁR Elemér, RAUCSIK Béla és VARGA Andrea). Ebben az évben az időjárás kevésbé kedvezett a terepbejárásnak: borús, esős napra virradtunk szeptember 11-én. Sajnos egy nem várt közlekedési akadály (baleset miatti teljes útzár) következtében néhány programot törölni kellett, azonban a várakozás sem telt eseménytelenül és eredménytelenül, hiszen az Erdélyi-középhegység földtani felépítésének elméleti hátterét RAUCSIK Béla előadásában a buszon ismerhettük meg. Időközben az eső is elállt, így a terepi program során lehetőségünk nyílt a Maros völgyében a következő megállóhelyeket megtekinteni: Solymosvár, permi granitoid (Hegyesi Magmás Komplexum), Solymos vára; Viszka, jura párnaláva (ofiolitos kőzetösszet); Gyulató, jura réteges telérkomplexum (ofiolitos kőzetösszet). A terepi nap megkoronázásaként borkóstolós vacsorán vettünk részt BALLA Géza Pincészetében.

A 6. Kőzettani és geokémiai vándorgyűlés szakmai programjának anyagából egy színvonalas, színes, ISBN számmal ellátott könyv készült, ami a plenáris előadás tartalmi kivonatát 13 oldalas könyvrészletként teszi közzé. A konferencián elhangzott előadások és poszterek kivonatai 4 oldalas konferenciaközleményként, illetve egyoldalú absztraktként kerültek a kötetbe. A könyv harmadik fejezete, a 20 oldalas kirándulásvezető az Erdélyi-középhegység földtani felépítésének modern szemléletű szakirodalmi összefoglalásával a geológusképzésben szintén segédanyagként szolgálhat. Az érdeklődők számára a PÁL-MOLNÁR Elemér, RAUCSIK Béla és VARGA Andrea által szerkesztett kötet

korlátozott példányban még igényelhető a szervezőknél, elektronikus formában a teljes kötet elérhető az MTA Könyvtárának Repozitóriumában (REAL).

Követve az 5. Kőzetani és geokémiai vándorgyűlésen sikeresen elindított előadói díjazást, az ópálosi vándorgyűlés résztvevői titkos szavazással megválasztották a „Legjobb poszter” és a „Legjobb fiatal előadó” közönségdíjakat (könyvjutalmak), amelyeket a Szegedi Tudományegyetem TTIK Földrajzi és Földtani Tanszékcsoport részéről PÁL-MOLNÁR Elemér ajánlott fel. Az MFT különdíját a „Legjobb fiatal előadó” kategória I. díjasa vehette át. A díjazottak a „Legjobb poszter” kategóriában: I. Kátai Orsolya Renáta, II. Walter Heléna, III. Kürthy Dóra; a „Legjobb fiatal előadó” kategóriában: I. Bíró Tamás, II. Sendula Eszter, III. Taracsák Zoltán. Mind a szervezők, mind a résztvevő kollégák nevében kiváló szakmai teljesítményükhöz és szereplésükhöz ezúton is szeretnék gratulálni!

A soron következő, 7. Kőzetani és geokémiai vándorgyűlés megszervezését a debreceni MTA Atommagkutató Intézet képviselőjében BENKÓ Zsolt vállalta fel. Az új helyszín bizonyítja a néhány éves kezdeményezés sikerességét, illetve azt a töretlen lendületet, amivel az évenként megrendezett kőzetani és geokémiai vándorgyűlés összefogja a tudományterület művelőit.

RAUCSIKNÉ VARGA Andrea

Felvidéki bányavárosok

Földtani és kultúrtörténeti emlékek nyomában V.

Társulatunk elnöksége — korábbi határozatának megfelelően — ez évben is megszervezte szakmai kirándulását, ezúttal a Felvidékre. Célunk az volt, hogy a nagyszerű Selmezbányai látogatásunk után az érdeklődőknek bemutassuk a történelmi Felsőmagyarországi Bányavárosok Szövetségének néhány újabb tagját. Ennek érdekében a Szepes-Gömöri-érchegység felé vettük az irányt és egy háromnapos, autóbuzosos bejárás keretében megtekintettük Kassa, Igló, Lőcse, Dobsina, Betlér, Rozsnyó láttnivalóit. A szeptember 17–19. között teljesített program egy nagy durranással kezdődött, mivel autóbuzunk jobb hátsó kerekére még az autópályán durrdefektet szenvedett, amit némi külső segítséggel hamar megjavítottunk és az utat ragyogó, napfényes időben folytathattuk. Ez a kis malőr azonban megfosztott minket attól a lehetőségtől, hogy a híres Gölnicbányára is bekukkantsunk.

Szokásunkhoz híven erre a terepbejárásra is készítetünk színvonalas, képekkel illusztrált kirándulásvezetőt, amelynek földtani részét BREZSNYÁNSZKY Károly exelnökünk, a kultúrtörténeti fejezeteket pedig HADOBÁS Sándor rudabányai barátunk, nyugdíjas múzeumigazgató készítette. A szerkesztésben CSERNY Tibor főtitkár és KRIVÁNNÉ Ágnes ügyvezető jeleskedett. A nyomtatásért és kivitelezésért a Biocentrum Kft-t illeti köszönet. A teljes program idegenvezetői feladatait, HADOBÁS Sándor vállalta.

Első megállónk Kassa volt. Először a Szent Erzsébet dómot céloztuk meg, hiszen a maga gótikus építészeti csodájával, a régi Magyarország történelmi levegőjét árasztó belső tereivel minden látogatót magához vonz. A sort a rodostói bujdosás emlékére 1990–91-ben rekonstruált és felépített Rákóczi ház és múzeum meglátogatásával folytattuk, ahol a dombéli jó tapasztalatokhoz hasonlóan, magyar nyelvű vezetésben lehetett részünk. Természetesen nem hagyhattuk ki Kassa főutcájára nyíló Technikai

Múzeum bányászati kiállításának megtekintését sem, hiszen a szorosabban vett szakmai tárgyú relikviák mellett a hely különlegességét az adta, hogy ebben föld alatti helyiségben verték a Rákóczi szabadságharc alatt a magyar pénzérmeket.

Folytattuk utunkat és a Gömöri-karsztot kelet felől átszelő látványos buszozás után még kora este szálláshelyünkre az Igló melletti Szepessümegegre érkezünk, ahol barátságos panzió fogadott.

Másnap Igló és Lőcse meglátogatása volt az úti cél. Iglón bányászati múzeum működik, ami a szepességi ércbányászat relikviáit mutatja be, amelyet ásványkiállítás egészít ki. Annak ellenére, hogy Igló évszázados bányászati és vasipari központ, a megtekintett múzeumban kissé szegényesnek tűnt a gyűjtemény és a kassai tapasztalatok után ezzel együtt megkockáztathatjuk abbéli véleményünket, hogy mindkét gyűjtemény színvonala messze elmarad a rudabányai bányászati múzeumunk által kínált gazdagságtól. Ebben bizonyára sok minden közrejátszik, de valószínűleg a legfontosabb eleme egy szép és értékes gyűjteménynek az azokat létrehozó szakemberek hozzáértő és szeretettel végzett munkája kell, hogy legyen. Mindezek ellenére Iglón egy rendbehozott, felújított és tisztán tartott főtér és műemlékeket találtunk, amely mindannyiunkban igen jó benyomást keltett. A főtéren álló gótikus plébániatemplom égbetörő tornya a maga csaknem 90 méterével Közép-Európa legmagasabb templomtornya. Többen vezetővel megmászta a több tucat lépcsőt, miközben gyönyörködhetek az óraszerkezetben, a harangokban és legfelül a gyönyörű panorámában. A kevésbé vállalkozó szellemű kollégák ezalatt a főtéri szép műemlékházakat, a színházat, a városházát és a vonzó illatokat árasztó, barátságos kávézókat látogatták meg. Itt kezdődött a 19. század végén CSONTVÁRY KOSZTKA Tivadar festői pályafutása is.

Lőcse többnyire ép középkori városfallal körbevett belvárosa a főtéren álló szép városházával és a Szent Jakab templommal a Felvidék egyik gyöngyszeme. Meglátogattuk Lőcsei Pál mester csodálatos gótikus oltárát, amely a maga szépségével, magasságával (18,6 m) lenyűgöző alkotás. Az éppen tatarozás alatti templom mindannyiunkat elragadó kisugárzásának hatása alatt a szintén főtéren álló Pál mester középkori házában kialakított múzeum megtekintésével tetőztük be művészettörténeti élményeinket. A Thurzó ház jelenleg nem látogatható, régi tulajdonosai a Szepesség bányászatában és a korabeli bankvilágban jelentős szerepet játszottak.

Igló és Dobsina között, csodálatos szépségű tájakon vezető úton közelítettük meg szállásunkat, amely a Gölnic-patak felduzzasztásával létrehozott Dedinky (Imrefalva–Istvánfalva) melletti víztározónál volt. A rönkházakban kialakított üdülőtelep nyáron a vízi sportok kedvelőinek, hegymászóknak, télen pedig a síelőknak ad kiváló pihenési és felhőtölési lehetőséget.

Másnap az esőre forduló idő ellenére meglátogattuk a Dobsinai-jégbarlangot. Az 1870-ben felfedezett barlang hamar népszerű lett, még korcsolyaedzéseket is tartottak benne. A barlang évi középhőmérséklete 0 °C körül van és egyes jégképződésményei az idő folyamán állandóan változnak. Hatással van rá a csapadék mennyisége és természetesen a kinti hőmérséklet. A Wettersteini Mészköben kialakult járatok hossza mintegy 1400 méter, de ez egy 21 km hosszú barlangrendszer részét képezi.

A délutánra kitisztult, napos időben indultunk tovább a híres bányaváros Rozsnyó felé. Útközben madártávlatból megcsodálhattuk Dobsina városának látképét.

Legközelebbi megállónk az Andrásyok fészke a betléri kastély volt. A teljes épségében, berendezésével együtt megmaradt műemlékegyüttest Európa Nostra díjjal jutalmazták. A kastélyt 50 hektáros angolpark övezi, amely mintegy kiemeli a benne rejtőzködő gyöngyszemet.

Rozsnyó városa a történelem során, mint bányászati irányítási központ volt nevezetes. Ez a szerepe mára megszűnt, híres bányászati múzeumát most restaurálják, sajnos nem látogatható. Meg kellett elégednünk a városnézéssel, amelynek kiemelkedő értékű része a középkori szerkezetet megtartó főtere. A főtéren a régi városháza mellett a püspöki palota, az evangélikus templom és néhány szép műemlékház ragadja meg a tekintetet. A 14. században épült, gótikus székesegyház egyik értékes ékessége az 1511-ben MS mester által jegyzett oltárkép a „Metercia”, amely szakrális tartalmán kívül arról is híres, hogy a korabeli bányászati és kohászati munkákat is megőrökíti. Ezáltal felbecsülhetetlen tudománytörténeti jelentőséggel bír.

Rozsnyót elhagyva a szádelői szurdok felé vettük az útirányt. Útközben egy pillantást vethettünk Kraszna Horka várára, amelynek felújítása gőzerővel folyik, de még nem látogatható.

Szádelő község, — nem messze Torna várától — nevezetessége a Szilicikum részeként karsztosodott kőzetekben kialakult hasadékvölgy. A turisták és sziklamászók által szívesen látogatott völgyben nemrég tanösvényt is kialakítottak. Nevezetessége a „Cukorsüveg”, amely kedvelt sziklamászó gyakorlóterep. Időnk már nem sok lévén, csak egy rövid sétát tehattünk a völgyben, azután elindultunk Magyarország felé.

A mindenki meglepedésére és épülésére teljesített túra méltó folytatása volt az előzőeknek. A résztvevők és a szervezők egyöntetű véleménye, hogy a sorozatot folytatni kell.

A kirándulásról CSERNY Tibor által készített fotók a www.foldtan.hu honlapunk linkjén, illetve aakövetkező linken elérhető picasa webalbumban megtekinthetők: https://picasaweb.google.com/115175948992649184746/150917_0919_FelvidekiTura?authkey=Gv1sRgCP7hllGehYmLcg

BAKSA Csaba

Beszámoló a 2015. évi Geotóp Napokról (Zempléni-hegység, Aggteleki-karszt)

2015-ben már nyolcadik alkalommal kerültek megrendezésre hazánk területén a Geotóp Napok. Idén két hétvégén, összesen 21 helyszínen várták a földtudományokra fogékony és túrázni vágyó nagyközönséget a földtani szakemberek. A könnyed gyalogos túrák során egy-egy földtudományi értékekben gazdag terület látványosságait járhatták végig a látogatók egy, a vidéket jól ismerő szakember vezetésével.

A geotóp (a görög „Gea” = Föld és „toposz” = hely szavakból) — az esemény hivatalos kiírása szerint — egy olyan földi helyszín, ahol az élettelen természet legérdekesebb, leglátványosabb, legjellegzetesebb képződményei találhatóak meg. Ezek a képződmények lehetnek különféle felszínformák, sziklafalak, barlangok, kőzetek vagy talajok természetes és mesterséges kibukkanásai, források, ásvány- vagy kővület-előfordulások, emellett még a természet sok más érdekessége, és persze maga a táj is.

Ilyen geotópok mozaikjából áll össze az Aggteleki-karszt karbonátos és a Zempléni-hegység vulkanikus kőzetekből álló területe is. Idén Aggtelek körül harmadszor, a Zempléni-hegységben pedig első alkalommal rendezett geotóp napi túrát az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság és a Magyar Földtani Védegyelet, a Magyarhoni Földtani Társulat ProGeo Földtudományi és Természetvédelmi Szakosztályának és a Földművelésügyi Minisztérium Nemzeti Parki és Tájvédelmi Főosztályának égisze alatt.

A Zempléni Tájvédelmi Körzetben október 3-án zajlott a

geotúra 17 fő részvételével, csodálatos őszi időben. Az esemény Pálházáról indult, ahonnan külön kisvonat szállította a „geotúsokat” a rostallói végállomásra. Már maga a közel egy órás vonatkozás is hatalmas élmény volt hazánk legrégebbi erdei-hegyi kisvasútján, amelyet 1888-ban indítottak útjára a Károlyi grófok az uradalmi erdeikben található fa elszállítás céljából. A vonatkozás után a csapat az Ördög-völgyben folytatta útját, különféle típusú vulkáni kőzetek ölelésében. A Zempléni-hegységet (hagyományos nevén Eperjes–Tokaji-hegységet, vagy geológus körökben Tokaji-hegységet) egy kb. 15 millió évvel ezelőtt induló, s kb. 9 millió évvel ezelőtt befejeződő szakaszos vulkáni működés építette fel. A több km vastag vulkáni összlet rendkívül változatos: éppúgy képviselve vannak benne savanyú összetételű kőzetek (pl. riolit, dácit és ezek tufái), mint az intermedier (pl. andezit) vagy a Sárospatak környékéről már csak fúrásokból ismeretes bázikus magmás kőzetek (pl. bazalt). A kiömlési és törmelékes vulkáni kőzetekből álló vastag összletet a vulkáni működés szüneteiben és azt követően jelentős utómagmás hatások érték, ezért a terület Kárpát-medencei szinten is rendkívül gazdag ércekben és különféle ásványtársulásokban is. Az ásványok közül kiemelendők az Ördög-völgyben is fellelhető opálfélék. A miocén riolit üregeiben (litofízás riolit) szép számmal gyűjthetők itt különféle tejopál-félék.

Az Ördög-völgy meredek kaptatója után a geotúra résztvevői a Mlaka-réten pihenhettek meg. A Kárpátokat idéző hangulatú kaszálórétet nyírfacsoportok tarkították, amelyek között a gyepben őszi kikerics virágai díszlettek. Innen már csak pár perc séta volt a sárga háromszög jelzésen a háromhutai Súlyom-bérc sziklataréja, amely a túra legszebb kilátóhelye volt, ahonnan egészen Regéc váráig pásztázhattuk a tájat. Itt már nem az Ördög-völgyben látott rioliton jártunk, hanem az afölött települő, kb. 12 millió éves lemezes szerkezetű, szürkés színű andeziten. Ez a kőzetfajta alkotja a legmagasabb tetőket és hátakat a Magas-Zempléni-ben. A Súlyom-bércet tanulmányozva láthatóvá vált, hogy egy közel É–D-i irányú, meredek falakkal határolt sziklataréj képét mutatja a hegy, amelynek kialakulása a jégkorszakok hideg és fagyváltozó korszakhoz köthető, amikor a fő felszínformáló tényező a fagyaprózódás volt. Ekkor a Zempléni-hegység 500 méter tszf. magasságú régiói az ún. periglaciális klímaterület határai alá tartoztak, s megindulhatott a kemény és lemezes szerkezetű kőzeteken a változatos formakincs kialakulása. Ezt a folyamatot krioplanációnak, az így létrejött, egymással szoros kapcsolatot mutató formaegyüttest pedig krioplanációs formakincsnek nevezzük.

A szép kilátást adó krioplanációs taréjtól az Országos Kéktúra felújított útvonalán folytattuk utunkat a szigorúan védett Istvánkúti Nyírjes irányába. A terület már a Zempléni Tájvédelmi Körzet létrejötté előtt jó 30 évvel védeltséget élvezett az ott található növényritkaságok miatt. A mesterségesen fenntartott nyírjesben megtekintettük a jéghideg vizű István-kutat is, amely a terület egy viszonylag állandó hozamú leszálló forrása. A jó pár órás geotúra végén a résztvevők ismét kisvonattal térhettek vissza a pályázati kiindulási pontra.

A zempléni geotúrát követő héten, azaz október 10-én került vizsgálódásaink középpontjába az Aggteleki-karszt. A már hagyományos túra 10 órakor indult az aggteleki harangtorony előtti parkolóból. Sajnos az időjárás már hasonlítható sem volt az előzőhöz, ezért a 13 fős „geocsapat” a délelőtti esős szakaszt egy barlangtúrával vészelte át. Jósavafőrről indulva, a Tohonya-szurdok érintésével a Vass Imre-barlang felé vezetett utunk. A csodálatos cseppkőképződményekkel tarkított, több szintes, aktív patakok föld alatti világában kb. egy órát töltöttünk el.

Az Aggteleki-karszt (vagy a tágabb értelemben Gömör–

Tornai-karszt) kőzeteinek nagy része a földtörténeti triász időszakban (245–208 millió év) képződtek. Ekkor változatos üledék-képződési környezetben több km vastag, főleg karbonátos összletek alakultak ki. Ezek a földtörténet későbbi szakaszaiban jelentős deformációt szenvedtek, ezért ma takarók formájában találhatók meg. A vastag üledékes kőzettömeg főként különféle nagy tisztaságú mészkő (pl. Steinalmi, Wettersteini mészkő), amelyek a szénsavas víz hatására kiválóan oldódnak. Ez az alapja annak, hogy a vidék karsztos képződményekben az egyik leggazdagabb terület a Kárpát-medencében.

A délutáni órákra már csendesedett az eső, ezért nekivágtunk a felszíni karsztos geotúrának, melynek célja a barlangok felett található térszín geológiai képződményeinek és formakincsének megismerése volt. A vizsgálódásainkat Jósavfő fölött kezdtük, egy védett geológiai alapszelvényénél, ahol a középső-triász korú Steinalmi Mészkő onkoidos lagúna fációsét vettük szemügyre. A feltárástól nem messze található a Vörös-tó. Mivel az itteni dolina (töbör) alját vízzáró agyagréteg bélelte ki, ezért a benne összegyűlt víz nem tud a mélybe szivárogni és tavat alkot. A tó mellett lekerekített, bizzar formájú sziklák, az ún. Medve-sziklák hívják fel magukra a figyelmet. Ezek egy korábbi karsztos oldódás eltemetett, majd újra kitakarózott (exhumált) tanú, ún. paleokarsztos formák. A Baradla-barlang vörös-tói bejárata és a Borókás-töbör érintésével érkezünk meg a Baradla tanösvény mentén a Zombor-lyukhoz, amely a Baradla-barlang aktív víznyelője. A nyelőnél szépen tanulmányozható a fedett és nyílt karszt határa. A vízzáró rétegekkel fedett karszton a csapadékvizek nem tudnak a mélybe szivárogni, hanem a felszínen igyekeznek a mélyebb pontok felé. Ha útkor során elérik a felszínen lévő mészkövet, akkor azonnal a mélybe fejeződnek és eltűnnek a barlangokban. Ez figyelhető meg itt a Zombor-lyuknál és az innen nem messze lévő Kis- és Nagy-Ravasz-lyuknál is.

A geotúra Aggtelek határában ért véget, az Aggteleki-tó és a tó-hegyi karrmező („ördögszántás”) mellett. Az Aggteleki-tó egy víznyelő „eldugulásával” jött létre. Sajnos az idei év szárazsága és emberi bolygatás miatt nyílt víztükre napjainkra eltűnt.

A két hétvége tanulsága szerint a laikus, a természetet és a természetjárást kedvelő magyar közönség igen is fogékony a földtudományokra, ha arra felhívják a figyelmét. Mindkét geotúrán CSERNY Tibor készített fényképfelvételeket, amelyek az alábbi linken érhetők el:

Geotóp nap a Zemplénben:

https://picasaweb.google.com/115175948992649184746/151003_Geotop_Zemlenben?authkey=Gv1sRgCOj-nI-HnMHCsgE

Geotóp nap Aggteleken:

https://picasaweb.google.com/115175948992649184746/151010_Geotop_Aggteleken?authkey=Gv1sRgCOKg38eD29WngwE

VERES ZSOLT

Beszámoló a XVII. Székelyföldi Geológus Találkozóról

Ebben az évben a már hagyományossá vált találkozót a Székelyföld délnyugati határvidékén, a Segesvárhoz közel fekvő Székelykeresztúron tartották, 2015. október 22–25 között. Október 23-án, volt a földtani kirándulás, 24-én, az előadóiülés. A találkozóznak mintegy 80–100 résztvevője volt, közel fele részben erdélyiek és magyarországiak, néhányan pedig Kárpátaljáról jöttek. A konferenciát a 2010-ben alakult, kolozsvári Koch Antal Földtani Társaság rendezte. A lelkes szervező csapatot a budapesti

ELTE erdélyi származású hallgatói, NAGY Orsolya Réka és SZŐCS Emese alkották, BARTHA István Róbert vezetésével. A helybéli szervezők a következők voltak: DÉNES Szilárd (Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár), JÓZSA Sándor (ROMGAZ, Székelykeresztúr) és TÓTH Attila (Sapientia Tudományegyetem, Kolozsvár).

A kirándulás Székelykeresztúron a Molnár István Múzeum meglátogatásával kezdődött, ahol SZÉKELY Attila helytörténész, nyugalmazott történelem tanár tartott nagy tudásról tanuskodó tárlatvezetést. A terepbejárás útvonala a várostól északra a Gagy pataka völgyében vezetett a Firtos-hegy déli oldaláig, majd vissza a Fejér-Nyikó völgyében Székelykeresztúrra. A terület nagy részét az Erdélyi-medence pannóniai medenceüledékei borítják. Ezeket KRÉZSEK Csaba (2005) szedimentológiai össze-sítése alapján BARTHA István mutatta be. Az itt található, főleg homokos és kavicsos üledékek a medence keleti peremén rakódtak le, a behordás kelet felől történt. Nyugatról kelet felé haladva egy tenger alatti törmelék-kúp és azt tápláló tenger alatti csatornarendszer, majd a delta és folyóvízi csatornák üledékeit láthattuk. A Firtos-hegyen ezekre a medence üledékekre diszkordánsan pontusi vulkano-szediment üledékek települnek, amelyeket SZAKÁCS Sándor ismertetett. A kirándulás kultúrtörténeti látningalója a Firtos vára alatt épült Énlaka község volt. Unitárius temploma főleg a kazettás mennyezetén látható rovásírásos felirat miatt híres.

Az előadóiülésre október 24-én a székelykeresztúri Berde Mózes Unitárius Gimnáziumban került sor. Ez a tekintélyes épület a hozzátartozó történelmi kollégiummal és templommal együtt az unitárius egyház egyik szellemi központja Erdélyben. Először 3 plenáris előadást hallgattunk meg, majd két szekcióban összesen 26 előadásra és 2 poszter bemutatására került sor.

A plenáris előadások közül PÁLFY József (Budapest) a rétegtan korszerű módszereiből mutatott be néhányat. Különösen érdekesek voltak a számítógépes alkalmazások. WANEK Ferenc (Kolozsvár) hatalmas anyagot felölelő tudománytörténeti áttekintésében a kolozsvári egyetemen folyó földtani oktatás 20. századi magyar és román személyiségeiről emlékezett meg. SZAKÁCS Sándor (Kolozsvár, SEGHEDI Ioannal együtt) a Keleti-Kárpátok neogén vulkáni vonulatának vulkáni fáciéseit foglalta össze.

Az előadások közül több foglalkozott még a Kelet-erdélyi vulkáni vonulattal. FARKAS Attila (Székelyudvarhely) geomorfológiai elemzésében azt mutatta ki, hogy a vulkanizmus dél felé való fiatalodása abban is kifejezésre jut, hogy ott a vulkáni-üledékes plató lepusztulásának mértéke is csekélyebb. KARÁTSÓN Dávid (Budapest) a Csomádon folytatott igen kiterjedt vulkanológiai kutatást tekintette át. A vulkáni koszorú északabbra eső és idősebb, kárpátaljai részének földtani korviszonyaival GÖNCZY Sándor (Beregszász, KOZÁK Miklóssal együtt) foglalkozott.

Az Erdélyi-medence kainozoos üledékes rétegsorával is több előadás foglalkozott. MAGYAR Imre vezetésével BOTKA Dániel és BÁLINT Ildikó (Budapest) főleg a délnyugati peremvidék pannóniai puhatestű faunáját vizsgálta. Kolozsvári kutatók, KÖVECSI Szabolcs Attila és munkatársai a kalotaszegi eocénből egy szinte egyetlen fajt tartalmazó (monospecifikus), nagy mennyiségű *Nummulites perforatus*-ból álló pad képződési körülményeit tisztázták. SOS Tibor (Marosvásárhely) és TÓTH Attila (Kolozsvár) a korondi aragonit forrásüledékekben fosszilizálódtott későpleisztocén hullómaradványokkal foglalkoztak. Egy nagyszámú, erdélyi és magyarországi résztvevővel és SÜMEGI Pál (Szeged) vezetésével működő kutatócsoport az erdélyi negyedidőszak végi tőzeglápok sokoldalú környezettörténeti vizsgálatát tűzte ki célul.

Néhány olyan téma is előkerült, amelyek Erdélyre vonat-

koznak. A marosvásárhelyi Meteorológiai Szolgálat mérései RUSZ Otília szerint azt mutatják, hogy a talajhőmérsékleti értékeket a talaj minősége is befolyásolja, amelyben a mérést végezték. A tudománytörténeti témák közül KORODI Enikő és munkatársai (Kolozsvár) a régi katonai felméréseken alapuló, Erdélyre vonatkozó földtani térképek georeferálásáról számoltak be. VICZIÁN István (Debrecen) eddig nem ismert, TELEKI Domokosnak Drezdából írt leveleket dolgozott fel.

Új színfoltja volt a konferenciának a geoturisztikával, földtani természetvédelemmel foglalkozó csoportok bemutatkozása. Ezek között megismerhetjük a vargyasi „Elveszett világ” csoportot (DEMETER Zoltán Béla és DÉNES Ildikó), a Korond környéki Sóvidéket bemutató geoturisztikai csoportot (PÁL Zoltán), a Brassó székhelyű és a Persányi-hegységben működő Carpaterra Egyesületet (SOÓS Ildikó et al.), a sepsiszentgyörgyi Vinca Minor Egyesületet (TAMÁS Réka és HEGYELI Attila), amely a Csomád-Bálványos Natura 2000 védett terület gondnokságát látja el. PAPUCS András (Sepsiszentgyörgy) azokat a lehetőségeket tekintette át, amelyekkel a Rétyi Nyír lápterülete megmenthető lenne. Kárpátaljáról BERGHAUER Sándor és munkatársai posztere a beregszászi járás geoturisztikai értékeit vette számba.

Néhány magyarországi szervezet is bemutatkozott. CSORVÁSI Nikolett (Budapest) a Velencei-hegységbe vezetett sikeres tömeges geotúrákról számolt be. PÁLL Dávid Gergely és VERES Zsolt (Szeged) a magyar Földtani Védőegyletet, illetve a kevésbé ismert, Ózd környéki Vajdavár-hegységet mutatták be. KÉRI András et al. (Budapest) a tanösvények készítésének módszertanáról beszélt. VINCZE Péter (Budapest) a földtudományi természeti értékek védelméről szóló új törvényt ismertette.

A konferencián néhányan magyarországi kutatási eredményekről számoltak be. Egy SZAKÁLL Sándor által irányított projekt keretében LOVÁSZ Anikó (Miskolc) két, a Kárpát-medencében új, NH₄-tartalmú ásványt mutatott ki, amelyek a Pécs-vasasi égő szénmeddőben keletkeznek. KERCSMÁR Zsolt (Budapest) a somogyi gypvasérccek képződésére adott korszerű geokémiai magyarázatot. POLONKAI Bálint és munkatársai (Budapest) badeni tengeri sünöket, CSOMA Vivien (Budapest) szarmata foraminiferákat és kagylósrákokat vizsgált. Somogy megye északi részén a Pannon-tó feltöltődésének folyamatát követte nyomon szeizmikus szelvények alapján SZILÁGYI Zsanett és KARANCZ Szabina (Budapest).

Összegezve megállapíthatjuk, hogy az elmúlt évekhez hasonlóan sikeres, jó hangulatú konferencián vehettünk részt. A helyiek több, tágabb körben is érdekes témát mutattak be. A konferencia a magyarországiaknak mindig jó alkalom megismerkedni a Székelyföld egy részének földtani felépítésével, valamint történelmi és tudománytörténeti emlékeivel. Kölcsönösen érdeklődésre tarthat számot, hogy Erdélyben több olyan földtani kutatási projekt folyik, amelyet magyarországi szakemberek irányítanak, de a helyiek közreműködése is jelentős. Örvendetes a földtani természetvédelem és természetjárás fejlődése Erdélyben.

VICZIÁN István

Földtudományos forgatag 2015 Földtudományok a változó világban

Régi-új helyszínen, a Magyar Természettudományi Múzeumban rendeztük meg 2015. november 7–8 között, immáron hetedik alkalommal a Földtudományos forgatagot. Az érdeklődő nagykö-

zönség számára nyitott, és egyre népszerűbb geokiallítást első két alkalommal a Természettudományi Múzeumban, majd ezt követően a Miskolci Egyetemen rendeztük meg. Az elmúlt három esztendőben a Magyar Földtani és Geofizikai Intézet adott otthont a forgatagnak, színvonalas körülmények között, egyre több látogatót vonzva. Az épület kereteit kinőve, a közönség érdeklődését fenntartva, elfogadtuk KORSÓS Zoltán főigazgató meghívását, így idén a Múzeumban tartottuk meg a rendezvényt. Ez alkalommal kétszer nagyobb alapterület állt rendelkezésünkre, mivel a korábbiakhoz képest jóval több kiállító és program körvonalazódott.

A rendezvényen 27 földtudományi kutatással foglalkozó állami és akadémiai kutató intézet, természettudományi gyűjtemény, felsőoktatási intézmény és vállalat mutatta be — kicsiknek és nagyoknak egyaránt érthetően — a földtudományok jelentőségét mindennapjainkban. Az érdeklődők megismerkedhettek ásványkincseinkkel, az energiahordozók szerepével a változó világban, a klímaváltozás nyomaival a kőzetekben, és a földtani veszélyforrásokkal. A kiállítók elhozták a Föld mélyét vizsgáló geofizikus eszközöket, vulkánkitörést modelleztek, bemutatták hogyan működnek az olajfúrótornyok. Nemzeti parkjaink és geoparkjaink szakemberei hazánk legszebb felkereshető földtani látványosságait mutatták be, geotúra ajánlatokkal várták az érdeklődőket.

A kisebbeket geojátszóházak, „aranyosás”, az ifjakat és felnőtteket ismeretterjesztő filmek, előadások és az Utazó planetárium is várta, ahol közelről ismerkedhettek a Föld és a bolygók történetével, ősmaradványokkal, ásványokkal, kőzetekkel.

A földtudományi szakma legkiválóbb előadói, összesen 13 előadást tartottak a Semsey teremben, az évmilliók történéseiről, ősmaradványokról, drágakövekről, vulkánokról, klímaváltozásról, a bor és a földtan kapcsolatáról. Az óránként kezdődő előadásokkal párhuzamosan föld- és természettudományos témában 18 rövidfilmet mutattunk be a Múzeum egy másik zugában.

Újdonságként jelent meg a Forगतagon, és hallatlan népszerű volt az Utazó planetárium, amely elkápráztatta a kicsiket és a nagyokat a csillagos ég rejtelmeivel, a bolygók csodálatos világával, a Nap és Hold kutatásának érdekes eredményeivel.

A kiállító szakemberek posztereik, eszközeik (mérő-, észlelő műszerek, mikroszkópok stb.), valamint gyűjteményi tárgyak (csontok, ősmaradványok, ásványok, kőzetek, fűrómag), továbbá a bemutatókon információkon (szórólapok, prospektusok, térképek, színes füzetek) keresztül tartották fenn szünet nélkül a látogatók érdeklődését. Ezen kívül, a gyermekek számára a földtudomány széles spektrumát bemutató színes geo-játszóházak, kvízek, értékes nyeremények és szóró ajándékok voltak.

A Magyarhoni Földtani Társulat idén először mutatta be az „Év ásványát” (evasvanya.foldtan.hu, Facebook: Év ásványa) és az „Év ősmaradványát” (evosmaradvanya.foldtan.hu, Facebook: Év ősmaradványa). A program lebonyolításában és szakmai tartalmak kialakításában az MFT Ásványtan–Geokémiai Szakosztályának és Őslénytan–Rétegtani Szakosztályának vezetősége mellett részt vett az MFT Oktatási és Közművelődési Szakosztálya is. A kezdeményezés kiemelt támogatója BUBIK Veronika grafikus, aki a roll-upokat, a szórólapokat, a naptárakat és a pólógrafikát tervezte.

A forgatagra a szakmai- és közönségzavazás győzteseiről, a gránátról és a Nummulitesről készült minikiallításoknak óriási sikere volt, a vitrineknél bemutatót tartó kollégák mindkét nap megállás nélkül magyaráztak, mutogattak és beszélgettek az érdeklődőkkel, akik lelkesen faggatták őket. Az „Év ásványa” és „Év ősmaradványa” program a tervek szerint végig fogja kísérni a 2016-os évet, amelynek során több, a földtudományokhoz kapcsolódó rendezvény keretein belül tölt majd be ismeretterjesztő és a

földtant népszerűsítő szerepet. A programot a szervezők mostantól éves ciklusokban tervezik lebonyolítani.

A két napon mintegy 2200–2300 érdeklődő látogatta meg a rendezvényt. A visszatérő látogatók és kiállítók egybehangzó véleménye szerint a Földtudományos forgatagra a jövőben is nagy szükség lesz!

A kétnapos rendezvényen készült fényképfelvételek megtekinthetők a MFT honlapjáról (www.foldtan.hu) elérhető Földtudományos forgatag oldalon, illetve a következő Picasa linken: https://picasaweb.google.com/115175948992649184746/1511071108_Foldtudud_Forgatag?authkey=Gv1sRgCKD5yJjWy_a9KQ

CSERNY Tibor

A magyar földtudományi kutatók az EU H2020 expresszvonatán

A Magyar Tudomány Ünnepe keretében a MAB Bányászati–Földtudományi–Környezettudományi Szakbizottsága, a Miskolci Egyetem Műszaki Földtudományi Kara és a Magyarhoni Földtani Társulat társrendezésében 2015. november 12-én Miskolcon sikerrel zajlott le a Horizon 2020 — nemzetközi műszaki földtudományi projektek a régióban című konferencia és partnerkereső fórum.

A rendezvényen résztvevett többek között TÖRÖK Dezső, Borsod-Abaúj-Zemplén megye közgyűlésének elnöke, Prof. Michal CEHLÁR, a TU Kosice BERG karának dékánja, Prof. JÁRMAI Károly, a Miskolci Egyetem rektorhelyettese, SZÜCS Péter, a ME Műszaki Földtudományi Kar dékánja, Dr. BAKSA Csaba, a Magyarhoni Földtani Társulat elnöke. A résztvevők száma meghaladta az ötvenet.

Az előadóülésem az Európai Unió átfogó Horizon 2020 kutatás-fejlesztési-innovációs keretprogramja különböző témáiban sikeres olyan pályázatok témáit mutatták be az előadók, amelyek a következő 2–3 évben részben a Műszaki Földtudományi Kar vezetésével, részben részvételével valósulnak majd meg. A Miskolci Egyetem összesen hat ilyen pályázatban nyert részt, a Műszaki Földtudományi Kar eredménye ezért is figyelemre méltó. Két pályázatban a másik társpályázó az EFG, s ezen keresztül hazai tagszervezete, a Magyarhoni Földtani Társulat. A négy eddig nyertes projekt:

KINDRA — a hidrogeológiai kutatások EU méretű adatbázisának létrehozása

INTRAW — a kontinens nyersanyag-kitermelő és feldolgozó iparának felzárkóztatására számba vehető stratégiai fontosságú eszközök, együttműködések előmozdítása;

CHPM2030 — Geotermikus-energia-termeléssel kapcsolt fémkinyerés fűrőlyukas módszerekkel ultra mély ércetekből (koordinátor: ME MFK);

UNEXMIN — Elárasztott bányatárségek kutatására és feltérképezésére alkalmas autonóm robot fejlesztése (koordinátor: ME MFK).

A második részben a 2016–2017-ben benyújtható H2020 kutatási pályázatkifirásokra indítottak a szervezők partnerkeresést. A pályázatok sikerének egyik fő titka a kellő időben felvetett projekt ötlet, és a konzorcium keresés, építés. Ebben a szekcióban mutatta be az ilyen irányú innovációs projektjeit a Magyar Földtani és Geofizikai Intézet, valamint több kis-közepes vállalkozás. A 2016–2017-ben folytatódó pályázati ciklusban a földtudományokat az SC4 és SC5 részprogramok érintik, melyeknek részletei a munkaprogramban olvashatók: <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/draft-work-programmes-2016-17>.

A rendezvénywn készült képek elérhetők a következő linken:

https://picasaweb.google.com/115175948992649184746/151112_MTU_MAB_MFT_Miskolc?authkey=Gv1sRgCJip54XK2N3RFQ

FÖLDESSY János

„Algyő 50”

(Beszámoló a NosztalGEO 2015 rendezvényről)

Az MFT Alföldi Területi Szervezetének legnagyobb szabású éves rendezvényét, a NosztalGEO-t idén már negyedik alkalommal rendeztük meg Algyőn. A program helyszíne — a korábbi Algyői Faluház helyett — kivételesen az algyői „Jura” Ipari Park volt. A helyszínváltás ellenére azonban ebben az évben kiemelt érdeklődés övezte a rendezvényt, hiszen a résztvevők száma megközelítette a százat (91 fő). A nagy érdeklődést egyrészt a NosztalGEO kezdeményezés immár hagyománnyá válása, másrészt ez évi rendezvényünk aktualitása teremtette meg: a szakmai program az „Algyő szénhidrogén mező” felfedezésének 50 éves évfordulója köré csoportosult. Ennek megfelelően az MFT már majdnem fél évszázados Alföldi Területi Szervezete ebben az évben az MTA Szerves Geokémiai Albizottságával közösen szervezte a szakmai előadásokat, amelyek természetesen az „Algyő mező” megismeréséhez, kutatásához és termeléséhez kapcsolódtak.

Köszöntőjében Kiss Balázs megosztotta a hallgatósággal DANK Viktor (az első algyői kutak kútúzóje) gondolatait, majd a rövid nosztalgizást 8 színvonalas szakmai előadás követte.

Előként M. TÓTH Tivadar ismertette az Algyői-hát és környezetének metamorf kőzeteit, majd MILOTA Katalin (és mtsai.), valamint SAJGÓ Csanád (és mtsai.) előadásait hallhattuk, amelyekben szerves geokémiai megközelítésben az Algyő mező kutatásával kapcsolatos eddigi eredményeket (anyagkőzet; kőolaj geokémia: főkomponensek, nyomelemek, izotóp-geokémia, biomarkerek, migrációs modell) ismerhettük meg. A sztratigráfiai és szedimentológiai szemelvényeket MAGYAR Imre és SZTANÓ Orsolya kiváló érzékkel állította össze: előadásukban a legújabb ismeretek és az elődök (RÉVÉSZ István, MUCSI Mihály) meglátásai előtti tisztelgés ötvöződött. A délelőtti blokk zárásaként GEIGER János (és mtsai.) sziporkázó humorával élénkítette fel a hangulatot. Segítségével a szemcseméret-eloszlástól, a porüstorkon át nem csak a földtani vagyoni jutottunk el, hanem ezt követően az eseményről nem maradhatott el a szegedi halászlé és a túrós csusza sem. A kissé kései ebédet BLAHÓ János (és mtsa.) komplex előadása követte az algyői szénhidrogén telepek rendszeréről, majd PALÁSTHY György az eltelt fél évszázad tükrében rendszerezte az Algyő mező művelési technológiáit. A NosztalGEO 2015 rendezvény szakmai zárásaként SZANYI János Algyő térségének felszín alatti áramlási rendszerét ismertette, végezetül VARSÁNYI Zoltánné a kapcsolódó víztestek vízkémiai jellemzőit foglalta össze.

A szakmai nap lehetőséget biztosított kötetlen beszélgetésekre, az előadásokkal kapcsolatos kérdések megvitatására. A résztvevők összetétele (és nagy száma) alapján elmondhatjuk, hogy a területi szervezet programján változatlanul sikerült összehozni a “már régóta fiatal” (nyugdíjas, illetve senior kutató) kollégákat egymással és a “még nem olyan régóta fiatal” szaktársakkal (fiatal szakemberek, kutatók, egyetemi hallgatók). Az algyői rendezvényen a Magyarhoni Földtani Társulat vezetését CSERNY Tibor képviselte.

A rendezvényen készült fényképek elérhetők az alábbi linken: https://picasaweb.google.com/115175948992649184746/151120_NosztalGEO_Algyo50?authkey=Gv1sRgCIPZiJiCnIyaEA

RAUCSIKNÉ VARGA Andrea

Személyi hírek

Gyász hírek

Szomorúan tudatjuk, hogy Dr. DÉNES György tagtársunk 2015. április 30-án elhunyt.

HAASZ Istvánné tagtársunk életének 90. évében elhunyt.

Dr. SOMFAI Attila, Professzor emeritus, a Miskolci Egyetem Földtan-Geofizikai Intézetének nyugalmazott igazgatója 2015. szeptember 16-án, életének 82. évében elhunyt.

Megrendülten, de a Teremtő akaratában megnyugodva tudatja a család, hogy MÜLLER Pál Mihály DSc. 2015. szeptember 13-án, életének 81. évében elhunyt.

STANZEL Antal tagtársunk hosszan tartó súlyos betegség következtében 2015. szeptember 20-án elhunyt.

Dr. FODOR Tamásné NAGY Piroska 2015. november 2-án, életének 80. évében elhunyt.

HOLLÓ Ila tagtársunk 2015. november 6-án elhunyt.

Emlékük szívünkben és munkáinkban tovább él.

Könyvismertetés

William SMITH's 1815 Geological Map

British Geological Survey 2015, ISBN 9780751837889

A British Geological Survey azzal emlékezett meg William SMITH (1769–1839), „Az angol geológia atyja” korszakalkotó földtani térképe közreadásának 200. évfordulójáról, hogy alkalmi kiadványként megjelentette az eredeti térkép digitalizált, méretében felére redukált változatát.

William SMITH eredeti térképét 1815. augusztus 1-én mutatta be Londonban, és a nyomtatott, kézzel színezett példányokat saját kézjegyével látta el. A térkép címe: „A Delineation of the Strata of England and Wales, with Part of Scotland; exhibiting the Collieries and Mines, the Marshes and Fen Lands originally overflowed by the Sea, and the Varieties of Soil according to the Variations in the Substrata, Illustrated by the most descriptive Names by W SMITH”.

Méltán kiérdemelheti a leghosszabb című földtani térkép rangot, de tömörítve benne van a térkép tartalmára vonatkozó valamennyi információ. Első helyen az, hogy a földtani tartalom egész Angliára, Walesre és Skócia egy részére, a déli szegélyre terjed ki.

A földtani tartalmat SMITH a „Strata” szóval adja meg, ami mai

fogalmaink szerint „képződményt” jelent, közelítve a litosztratiográfiai alapú „formáció” fogalomhoz, annak formális definíciós kritériumai nélkül. A földtani tartalom a jelzett, több mint 150 000 km²-nyi területet folyamatosan kitölti, így joggal nevezhetjük a világon az első országos földtani térképnek.

További jellemzője a térképnek, ami megkülönbözteti a korábbi, litológiai alapú, részterületekre vonatkozó előfutáraitól, hogy a képződményeket kőzetanyaguk és főleg ősmaradványtartalmuk alapján szigorú, települési helyzetüknek megfelelő időrendbe sorolta, és megkülönböztető névvel látta el. Ezek közül több mint a „Great Oolite”, „Purbeck Stone”, „Chalk”, „London Clay” ma is ismerősen cseng.

A földtörténeti korbeosztás kidolgozása a következő évtizedek eredménye lesz, pontosítása napjainkban is tart, így SMITH csak a saját tapasztalatai alapján megszerzett relatív időbeosztást alkalmazhatta. Ezzel megteremtette a rétegtani alapon nyugvó földtani térképkészítés módszertanát! A térképen található, 23 képződményt tartalmazó jelmagyarázat, és a látványos, kissé túl magasított szelvény tartalma összhangban van a térkép készítési elvével. A reprint kiadvány készítői hűek maradtak az eredeti térkép színvilágához. SMITH saját, egyedi elképzelése szerint a képződményeket a természetben található kőzeteik színével ábrázolta, eltérően a mai, kor szerinti színezés alapelvétől.

A térképi tartalomhoz hozzátartozik a címben is jelzett, művelés alatt levő bányák jelölése, köztük a szén-, ólom-, réz-, cink-előfordulások, amik a 19. század kezdetén javában zajló ipari forradalom alapvető nyersanyagigényeinek kielégítését szolgálták.

Az eredeti térkép méretaránya az angol mértékegység szerinti „5 miles to the inch”, átszámítva: 1:312 000, mérete ennek megfelelően hatalmas, 267×188 cm.

A nyomtatott korabeli nyomdatechnikának megfelelően rézmetesztű nyomólemezeken készült, és a lapokat utólag illesztették össze. Említést érdemel a nagyszerű topográfiai alap készítője, John Cary, a kor legnevesebb angol kartográfusa, SMITH üzlettársa, barátja. Neve a térkép alján található kolofonban szerepel.

A Brit Földtani Szolgálat által közreadott térkép az eredetinek mintegy felére kicsinyített változata, 133×93 cm méretű, egyetlen lapon nyomtatva, méretaránya: „10 miles to the inch”, átszámítva: 1:625 000.

William SMITH több évtizedes terepi megfigyeléseinek, munkáján alapulva, saját intuícióit követve, előzmények és példák nélkül alkotta meg művét, amit a digitális korig terjedő modern tematikus kartográfia kiinduló pontjának tekinthetünk.

BREZSNYÁNSZKY Károly
